שנת לימודים	א׳
סמסטר	שנתי
שם הקורס	משפט חוקתי
שם המרצה ותוארו	ד״ר מוחמד ס. ותד, מרצה בכיר
קורס חובה/בחירה	חובה
קוד הקורס	701100
היקף (נ״ז)	6
נוכחות	חובה, בכפוף להוראות תקנון המוסד האקדמי

אודות הקורס ומטרותיו
הקורס במשפט חוקתי נחשב לאבן יסוד בלימודי המשפט בארץ ובעולם. עיקריו מלווים את הסטודנטים לאורך כל לימודי התואר במשפטים, והוא בעל השלכה רחבה על כל רבדי המשפט, הציבורי והפרטי כאחד. ברמת העיקרון, המשפט החוקתי עוסק ברשויות השלטון המרכזיות וביחסים בין הפרט לרשות. במסגרת הקורס תיבחנה תיאוריות משפטיות ביחס לרעיון בדבר חוקה וחוקתיות, לרבות מהותו של המשפט הדמוקרטי, הן בהקשר הרעיוני בכלל והן בהקשר הישראלי בפרט. עוד יידונו סמכויותיהן של הרשויות המרכזיות בישראל – בעיקר, המחוקקת, המבצעת, והשופטת – לרבות יחסי הגומלין ביניהן. בנוסף, ינותחו סוגיות מרכזיות ביחס למגילת זכויות האדם בישראל, לרבות היקפן וההגבלות האפשריות על הזכויות המוגנות ברמה חוקתית.

עקרונות בסיסיים
הנוכחות בקורס היא חובה, כאמור בכפוף להוראות תקנון המכללה, וכן בכפוף להוראות ולנהלים המוסכמים והמקובלים בבית-הספר. רשימת הקריאה המובאת להלן היא חובה. הסטודנטים מתבקשים אפוא לקוראה לפניי ולפנים, ובהתאם להגיע מוכנים לשיעורים. המרצה שומר לעצמו את הזכות לפנות לסטודנטים בשמם על מנת לשאול שאלות אודות חומר הקריאה. אומנם, במסגרת השיעורים יידון חומר הקריאה האמור ביסודיות, עדיין יובהר, כי ההרצאות אינן מיועדות לשמש שיעור קריאה, כי אם הבהרה והרחבה של חומרי הקריאה.

מרכיבי הציון
הציון הסופי בקורס מורכב מ- 100%; כאשר 20% יהיה משקלה של עבודת הבית ו- 80% יהיה משקלה של הבחינה הסופית. ציון מיטיב יינתן לסטודנטים אשר תרומתם לדיונים בקורס הינה מהותית, משמעותית, ויצירתית. בכל מקרה, הציון המיטיב לא יעלה על 5 נקודות. מרכיב אחרון זה של הציון מוענק לפי שיקול דעתו המקצועי והבלעדי של המרצה ואינו נתון לערעור.

בחינות ועבודות
עם סיום סמסטר א׳, יקבלו הסטודנטים עבודת בית. בסוף שנת הלימודים תיערך כאמור בחינה מסכמת של הקורס, אשר תכלול את כל החומר הנלמד במסגרת הקורס. יש להדגיש, כי החומר המחייב לבחינה ולעבודת הבית הוא חומר הקריאה והחומר הנלמד בכיתה. הוראות לגבי אופן הגשת עבודת הבית והוראות ספציפיות לגבי הבחינה הסופית תימסרנה לסטודנטים לקראת המועדים הרלבנטיים לעריכתן. עם זאת יובהר, כי ביחס לבחינה, הרי שהיא תיערך במתכונת של חומר פתוח.

קשר עם המרצה
פנייה למרצה תיעשה תוך שימוש בתואר האקדמי שלו ובשם משפחתו. הפנייה תיעשה אך ורק במסגרת שעות הקבלה ו/או באמצעות הדואר האלקטרוני, אשר ינוסח בתמצות ובענייניות. דואר אלקטרוני: mswattad1@gmail.com

שעת קבלה
תיקבע עם תחילת שנת הלימודים על-ידי מזכירות בית-הספר למשפטים.

רשימת קריאה

משפט ציבורי ומשפט חוקתי

1. Aharon Barak, *The Judge in A Democracy* 20-26, 35-37, 55-56, 57-63 (2006).
2. Mohammed Saif-Alden Wattad, *The Meaning of Criminal Law* 1-5, 44, 170-173, 191, 196-198 (2008).

חוקה, דיני חוקה, ומשפט חוקתי בראי המשפט הישראלי

1. החלטה מספר 181 של העצרת הכללית של האו״ם (29/11/1947).
2. מגילת העצמאות של מדינת ישראל (14/05/1948).
3. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש״ח-1948.
4. פקודת המעבר לאסיפה המכוננת, תש״ט-1949.
5. חוק המעבר, תש״ט-1949.
6. חוק המעבר לכנסת השנייה, תשי״א-1951.
7. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
8. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
9. ע״א 6821/93 **בנק המזרחי המאוחד בע״מ** נ׳ **מגדל כפר שיתופי**, פ״ד מט(4) 221 (פסק-דינו של הנשיא אהרן ברק, פסקאות 82-1).

מעמדה של מגילת העצמאות במשפט הישראלי

1. מגילת העצמאות של מדינת ישראל (14/05/1948).
2. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
3. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
4. בג״צ 73/53 **חברת ״קול העם״ בע״מ ואח׳** נ׳ **שר הפנים**, פ״ד ז(1) 871 [פסק-דינו של הנשיא שמעון אגרנט].

הרשות המחוקקת בישראל: דיני הבחירות, מעמדם של חברי הכנסת, וביקורת שיפוטית על סדרי עבודתה

1. חוק-יסוד: הכנסת.
2. חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ״ט-1969.
3. חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי״א-1951.
4. תקנון הכנסת.
5. ע״ב 1/65 **ירדור** נ׳ **יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית**, פ״ד יט(3) 365.
6. ע״ב 2/84 **ניימן** נ׳ **ועדת הבחירות המרכזית**, פ״ד לט(2) 225.
7. בג״צ 11225/03 **בשארה** נ׳ **היועץ המשפטי לממשלה ואח׳** ס(4) 287 [פסק-דינו של הנשיא אהרן ברק].
8. בג״צ 742/84 **כהנא** נ׳ **יו״ר הכנסת ואח׳**, פ״ד לט(4) 85.
9. בג״צ 669/85 **כהנא** נ׳ **יו״ר הכנסת**, פ״ד מ(4) 393.

הרשות המבצעת בישראל

1. חוק-יסוד: הממשלה.
2. בג״ץ 9202/08 **לבנת** נ׳ **ראש הממשלה** (ניתן ביום 4/12/2008).

הרשות השופטת בישראל, ביקורת שיפוטית, ופרשנות במשפט

1. הקרנת סרט ״השופט.״
2. חוק-יסוד: השפיטה.
3. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
4. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
5. אהרן ברק, ״על תפקידי כשופט״ **משפט וממשל** ז(1) (תשס״ד) 33, 38-33.
6. אהרן ברק, **שופט בחברה דמוקרטית** 87-77 (2004).
7. אהרן ברק, **פרשנות במשפט: פרשנות חוקתית** 65-59 (כרך III, 1994).

אופייה של מדינת ישראל כמדינת יהודית ודמוקרטית

1. החלטה מספר 181 של העצרת הכללית של האו״ם (29/11/1947).
2. מגילת העצמאות של מדינת ישראל (14/05/1948).
3. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

4. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
5. חוק-יסוד: הכנסת.
6. חוק השבות, תש"י-1950.
7. חוק הדגל, הסמל והמנון המדינה, תש"ט-1949.
8. חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיף 167.
9. אהרן ברק, **שופט בחברה דמוקרטית** 95-87 (2004).
10. בג"צ 6698/95 **קעדאן ואח'** נ' **מינהל מקרקעי ישראל ואח'**, פ"ד נד(1) 258 (פסק-דינו של הנשיא אהרן ברק).
11. בג"ץ 8507/96 **אורין** נ' **מדינת ישראל ואח'**, פ"ד נא(1) 269 (פסק-דינו של השופט מישאל חשין, פיסקה 7).

זכויות יסוד חוקתיות בישראל

1. אהרן ברק, "המהפכה החוקתית – זכויות יסוד מוגנות" **משפט וממשל** א(1) (תשנ"ב) 9, 15-9.
2. אריאל בנדור, "בגנות היחסיות של זכויות היסוד" **משפט וממשל** ד(2) (תשנ"ח) 343.

זכויות אזרחיות ופוליטיות

1. Aharon Barak, *The Judge in A Democracy* 81-88 (2006).

הזכות לחיים והזכות למות

1. ע"א 506/88 **שפר** נ' **מדינת ישראל**, פ"ד מח(1) 87.

כבוד האדם וחירותו

1. הקרנת הנאום: Martin Luther King Jr., "I have a Dream," **in** *The Peaceful Warrior* (1968).
2. אהרן ברק, **כבוד האדם: הזכות החוקתית ובנותיה** 315-303 (כרך א', 2014).
3. דליה דורנר, "בין שוויון לכבוד האדם," בתוך: **ספר שמגר** 9 (כרך א', 2003).
4. ע"א 294/91 **חברת קדישא** נ' **קסטנבאום**, פ"ד מו(2) 464.
5. Mohammed Sai-Alden Wattad, *The Meaning of Criminal Law* 4-6, 59-62, 65-67, 198-200 (2008).

הזכות לשוויון

1. בג"צ 98/69 **ברגמן** נ' **שר האוצר ואח'**, פ"ד כג(1) 693.
2. בג"צ 200/83 **וותאד ואח'** נ' **שר האוצר ואח'**, פ"ד לח(3) 113.
3. בג"צ 4541/94 **מילר** נ' **שר הביטחון ואח'**, פ"ד מט(4) 94 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
4. בג"צ 528/88 **אביטן** נ' **מינהל מקרקעי ישראל ואח'**, פ"ד מג(4) 297.
5. בג"צ 6698/95 **קעדאן ואח'** נ' **מינהל מקרקעי ישראל ואח'**, פ"ד נד(1) 258.
6. Wattad, *The Meaning of Criminal Law* 59-62, 65-67 (2008).

חופש ביטוי, הזכות להפגין ולהתאסף

1. חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיפים 133-138, 144א,144-ה.
2. הפקודה למניעת טרור, תש"ח-1948, סעיפים 1, 4, 8, 24.
3. תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, תקנות 94, 97, 98.
4. חוק חופש המידע, תשנ"ח-1998.
5. חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981, סעיפים 6-1.
6. חוק איסור הכחשת השואה, תשמ"ו-1986.
7. בג"צ 606/93 **קידום יזמות ומו"לות (1991) בע"מ** נ' **רשות השידור ואח'**, פ"ד מח(2) 1 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
8. בג"צ 316/03 **בכרי** נ' **המועצה לביקורת סרטים**, פ"ד נח(1) 249 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
9. בג"צ 153/83 **לוי ואח'** נ' **מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל**, פ"ד לח(2) 393.

החופש בענייני דת ומצפון

1. דבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1922, סימן 83.
2. בג"ץ 5016/96 **חורב ואח'** נ' **שר התחבורה ואח'**, פ"ד נא(4) 1.

זכויות חברתיות וכלכליות

1. דפנה ברק-ארז ואייל גרוס, ״הזכויות החברתיות והמאבק על אזרחות חברתית בישראל: מעבר לזכות לכבוד,״ בתוך: **ספר דליה דורנר** 189 (עורכים: שולמית אלמוג, דורית ביניש, ויעד רותם, 2009).

חוק-יסוד: חופש העיסוק

1. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
2. בג״צ 1/49 **בז׳רנו ואח׳ נ׳ שר המשטרה ואח׳**, פ״ד ב(1) 80.

זכויות קיבוציות

1. החלטה מספר 181 של העצרת הכללית של האו״ם (29/11/1947).
2. מגילת העצמאות של מדינת ישראל (14/05/1948).
3. בג״ץ 4112/99 **עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ׳ עיריית תל-אביב-יפו**, פ״ד נו (5) 393 (2002) [פסק-דינו של המשנה לנשיא מישאל חשין].

פיסקת ההגבלה ודרישת המידתיות

1. אהרן ברק, ״מבחן המידתיות במובנו הערכי,״ בתוך: **ספר מישראל חשין** 201 (עורכים: אהרן ברק, יצחק זמיר, ויגאל מרזל, 2009).

פיסקת ההתגברות

1. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
2. בג״צ 3872/93 **מיטראל בע״מ נ׳ ראש הממשלה ואח׳**. פ״ד מ״ז (5) 485.

זכויות אדם בשעת חירום

1. חוק-יסוד: הכנסת, סעיפים 44-46.
2. חוק-יסוד: נשיא המדינה, סעיף 25.
3. חוק-יסוד: הממשלה, סעיפים 38-41.
4. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיף 12.
5. חוק-יסוד: חופש העיסוק, סעיף 6.
6. Aharon Barak, *The Judge in A Democracy* 283-298 (2006).
7. בג״צ 7052/03 **עדאלה ואח׳ נ׳ שר הפנים ואח׳** (טרם פורסם, ניתן ביום 14/5/2006) (פסק-דינו של הנשיא אהרן ברק, פסקאות 17, 18, 23, 53-54, 57-59, 64-78, 84-114; פסק-דינו של השופט אשר גרוניס, ופסק-דינו של השופט אדמונד לוי).

היועץ המשפטי לממשלה והיועץ המשפטי לכנסת

1. פקודת סדרי הדין (התייצבות היועץ המשפטי לממשלה) [נוסח חדש].
2. חוק הכנסת, תשנ״ד-1994, סעיפים 17-28.
3. בג״צ 935/89 **גנור ואח׳ נ׳ היועץ המשפטי לממשלה**, פ״ד מד(2) 485 (פסק-דינו של השופט אהרן ברק, פסקאות 46-48).

נשיא המדינה

1. חוק-יסוד: נשיא המדינה.
2. ד״נ 13/60 **היועץ המשפטי לממשלה נ׳ מתאנה**, פ״ד טז 430.
3. מרדכי קרמניצר, ״חנינת השב״כ – האם עמד בית-המשפט הגבוה לצדק במבחן?״ **עיוני משפט** יב (תשמ״ז) 595.

מבקר המדינה

1. חוק-יסוד: מבקר המדינה.
2. בג״צ 4914/94 **טרנר נ׳ מבקר המדינה** (ניתן ביום 30/10/1995).

סיכום: דמוקרטיה פורמאלית לעומת דמוקרטיה חוקתית

1. Mohammed Saif-Alden Wattad, "Israel's Laws on Referendum – A Tale of Unconstitutional Legal Structure" 27(2) *Florida Journal of International Law* 213, 218-236 (2015).